

Och, Zeetje van Oostende,
 gegroet zijt mij,
 met nieuwejaar;
 en laat tot 's werelds ende
 mij loopen langs
 uw waterbaar!

Zij 't iedereen geweten,
 't zij waar gij ook
 uw golven giet,
 geen mate en kan 't gemeten
 hoe geren, zeetje,
 het volk u ziet!

De winden mogen snoeren,
 de dood mag in
 de diepten het
 belonken en beloeren,
 't vertrouwt op U
 zijn visschersnet.

En, levende, of vergaande,
 met luider stemme
 en altegaar,
 zoo roept het, rechtstaande,
 U, zeetje een
 zalig nieuwejaar!...

Guido Gezelle

(Kortrijk, 27 december 1896)

Priester-dichter Guido Gezelle (° Brugge, 1 mei 1830, † Brugge, 27 nov. 1899) was een gevierd en bemind leraar aan het Klein Seminarie te Roeselare (1857-1859). Miskend door de fransgezinde hogere geestelijke overheid en de liberale flaminganten werd hij overgeplaatst als onderpastoor te Brugge en Kortrijk. Na de krenkende behandeling is Gezelles poëzie ongeveer dertig jaar verstomd. Na eerherstel in 1886 werd de fijne individualiteit van zijn dichtertaal en het welluiden gebruik van de Vlaamse moedertaal hem ook buiten Vlaanderen als een verdienste aangerekend. Zijn bekendste dichtbundels: "Kerkhofblommen" (1858), "Vlaemsche Dichtoefeningen" (1858), "Kleengedichtjes" (1860), "Gedichten, Gezangen en Gebeden" (1862), "Liederen, Eerdichten et Reliqua" (1880). Na 1889 publiceerde de oude dichter zijn meest voldragen en hartstochtelijke poëzie in "Tijdkrans" (1893), "Rijmsnoer om en om het jaar" (1897) en "Laatste verzen" (1902).

Guido Gezelle, Paster Pype en de Oostendse visserij

De jaarwende is een gepaste gelegenheid om een korte ode aan de zee en aan het vissersvolk te publiceren. Uitgerekend een stukje hartstochtelijke poëzie van priester-dichter Guido Gezelle. Met het innige natuurgevoel - "zijne ziel lag vol sluimerende zangen" - schreef Gezelle talrijke gelegenheidsgedichten waarvan we er onze lezers een aanbieden. HVB vond in Gezelle-kenner Willy Muylaert een welwillende medewerker die de band tussen Gezelle, de zee en de visserij in een historische kontekst plaatste. (gw)

De pastorie van Stene-Dorp, gebouwd in 1764, met het (verdwenen) inkomboogje waar Guido Gezelles broer als 52-jarige pastoor van 1898 tot 1903 zijn intrek nam.

"Och, Zeetje van Oostende": een optimistische nieuwjaarsgroet die de toen 66-jarige Gezelle eind 1896 - toen hij te Kortrijk woonde en vrijgesteld van elke priesterlijke bediening zich volledig kon uitleven in dichtkunst en taalarbeid - stuurde aan Alfons Elleboudt, uitgever van "De Zeewacht" waarvan het eerste nummer van de pers rolde op 6 december 1896. Gezelle schreef het gedicht op 27 december 1896 en het verscheen in "De Zeewacht" van 3 januari van het nieuwe jaar. Het hoeft ons niet te verwonderen dat de Meester het gelegenheidsgedicht schreef: hijzelf had nagenoeg zijn hele leven journalistieke arbeid verricht te Brugge en te Kortrijk en het zal hem allicht een waar genoegen geweest zijn dit gedicht te laten verschijnen in een nieuw "katholiek, volksgezinnd weekblad voor burger en werkman" en bovendien Vlaams, een welkome verschijning in het franslievende Oostende.

Met de eerste versregel geeft Gezelle on-

middellijk de juiste toon aan: het vrouwelijke, wat liefelijke diminutief "Zeeetje" dat ongetwijfeld wat aanleunt bij het Oostendse dialect ("Zaitje" in het Oostends Woordenboek van R. Desnerck). Het vertrouwen en betrouwen laat de dichter overigens nadrukkelijk blijken in de tweede strofe: hoe zwaar de storm ook loeit, hoe angstvallig de dood ook loert: "t betrouwt op u zijn visschers-net" en "hoe geren, zeeetje / het volk u ziet!"

Ooit was het gedicht in het bezit van Gezelles neef, Frank Lateur (= Stijn Streuvels). Heden bevindt de originele handgeschreven versie zich bij diens erfgenamen. Hoewel Gezelle geen kind van de zee was, had hij toch van in zijn prille jeugd, als kleine jongen van 8-9 jaar, kennis kunnen maken met de zee en het vissersvolk toen hij mee mocht met zijn vader Pier-Jan op inspectiereis in de pas met helm beplante duinen tussen De Haan, Heist en Knokke. Pier-Jan, die tuinier

was, had deze supplementaire opdracht van staatswege weten te bemachtigen. De zee en de visserij imponeerde Gezelle in hoge mate: hij zag er evangelische handelingen en motieven in.

Gezelles Kortrijkse vriend, dokter Emiel Lauwers, getuigt hierover in zijn "Schriften" (1931): "Al wat de scheepvaart, de vischvangst, de zeden van de visschers aangaat, de legenden die hier of elders aan de vischvangst gebonden staan, 't wierd ons al uiteengedaan", of hoe rijk kon Gezelle zijn Engelse lessen die hij er gaf stofferen! Waar haalde hij die kennis dan? Ongetwijfeld voor een grootstuk bij "Paster Puupe", Hendrik Pype (1854-1924), sedert 1886 aalmoezenier van de Zeedienst en kort nadien stichter van de Vrije Vissersschool. Pype had in 1882 zelfs een scheepvaartmuseum ingericht op de hoek van de Oosthelling en de Van Iseghemlaan. Gezelle zal er wel op bezoek geweest zijn. In een brief van 5 augustus 1898 antwoordt Pype op een vraag van Gezelle in verband met de primaire levensvormen in zee: "De dieren in zee levend die met gespleten te worden, van een twee worden zijn in groot getal. Dat komt voor niet alleen in het geheel minder leven maar ook de sterren zijn zoo. In het gedierte dat op den ondersten trap staat, voor zoover men tot nu toe kent, vindt men nog wat veel raarder. Daar heeft men twee voortplantingen, soms drij; zij zetten zich voort met zich te breken of gebroken te worden," (fragm.). Deze biologische uitweiding illustreert Gezelles nooit aflatende belangstelling voor alles wat leeft in 'Gods wondere schepping', ook voor de kleinste levensvormen!

Gezelle heeft meermalen te Oostende ingescheept voor zijn Engelandreizen, dit onder meer in zijn hoedanigheid van professor en vice-rector van het Engels Seminarie te Brugge (1860) of soms ook als begeleider van Mgr. Waffelaert, bisschop van Brugge, naar het dochterklooster van het Brugse Engels Klooster in de buurt van Londen. Maar het beeld uit zijn kindertijd zal hem wel het trouwst bijgebleven zijn en de Oostendse vissers - "Het vrije Oostendsche volk, 't voorvaderlijke, 't christen geslacht, 't roekeloos zeeminnend vlaamsche diet", zoals Gezelle ze typeerde - worden vooral in zijn later dichtwerk prachtig geëvoceerd: zo onder meer in "Ijslandvaarders" (voor dit gedicht ging hij te rade bij pastoor Pype), "Storm op zee", "De Visscher" uit zijn rijke bundel "Rijmsnoer, of uit "Tijdkrans", het majestueuze dicht "o, Schoone witgetopte baren". Al deze gedichten zijn barstenvol natuurgeweld, maar ook tekenen zij diep het volle mensenleven, het lief en leed van eigen volk.

Niet ver van Oostende, te Stene, woonde Josef, Gezelles jongste broer. Na achter-

eenvolgens onderpastoor te zijn geweest

Oostende 5 oest. 1898

Eerw. H. Gezelle,

Uw brief van 15 Maart is mij toegekomen den 15 Juli... en in Bergen. Hij was daar achtergezonden geweest en er ook blyken dat men wachtte op mijn komst. Verschooning d. u. l. voor mijn uitstellen van antwoorden.

De dieren in Zee levend die met gespleten te worden, van een, twee worden zijn in goed getal. Dat komt voor niet alseentz in het geheel minder leven maar ook de Heeren zijn zoo. In het ge-

diertje dat op den onderste triep staat, voor zoover men het nu toe kent, vindt men nog wat veel vaarder. Daar heeft men twee voortplantingen, soms drie; zij zetten voor met zich te breken of gebroken te worden, met een kleinen voor te brengen die nu gelykend zijn of met galles of kwallen voor te brengen die dan op hunne beurt den kleinen uitbreiden die gelyk zijn aan den ouden stem. Zoodat de kleinkinders gelyk zijn aan de grootouders maar niet de kleinkinders.

Komde gy eens een dagje uit spysen om naar ons deernig te komen naar Oostende en zij mij te huis zijn, het zou mij zo groot genoegen geven.
U dankbaar groet
H. Gezelle

Een brief van Paster Pype aan Guido Gezelle, gedateerd 5 augustus 1898, waarin Pype uitleg geeft over de primaire levensvormen in zee en hun voortplanting.

te Klerken en te Zillebeke werd hij - mede door broer Guido's voorspraak bij de bisschop - pastoor te Stene. Hij overleed er in juni 1903 en uit Streuvels' "Kroniek van de familie Gezelle" weten we dat hij zich gedroeg als het enfant terrible van de familie. Omdat hij te Stene woonde achtte hij het nodig in zijn pastorie tuin een verzameling stenen aan te leggen ... Hij kwam schromelijk te laat op broer Guido's begrafenis en liep bovendien tijdens de dienst ettelijke keren naar buiten. Zijn broers dichterschap wist hij niet altijd te appreciëren: "Onzen Guido wordt ambetant, hij kan niets meer zien of hij maakt er nen dicht over". Met Eugène Van Oye (1840-1926), die sedert 1874 een dokterspraktijk had in Oostende, onderhield Gezelle een drukke Korrespondentie. Van Oye was een van Gezelles leerlingen uit zijn eerste poësisjaar (1857-58) te Roeselare en voor hem dichtte Gezelle de overbekende en zeer gevoelsgeladen gedichten als "Dien avond en die rooze", "Ik misse U", "Een bonke keerzen kind" en nog andere. Als poëet was Van Oye geen hoogvlieger en Gezelle wist het. Maar het verdriette hem niet, wel dat hij zijn uitverkoren leerling niet tot het priesterschap had weten te overtuigen deelde hem. Maar de vriendschap bekoelde niet: zij korrespondeerden

over taalkundige aangelegenheden (o.a. over Oostendse uitdrukkingen) en Van Oye berichtte Gezelle ook over schrijvende familiale toestanden in verband met ziekte en overlijden. "Verlange om nog nen keer, zonder nasleep, naar Oostende, dat is naar u te komen", schrijft Gezelle in juli 1886, maar de bezoeken blijven karig. In mei 1887 schrijft hij nog verschonend: "Ik ben dikwijls met herte en geest te Oostende en bij de uwen". Tot in Gezelles laatste levensjaar blijft Van Oye brieven schrijven naar de Meester... Een der grootste Gezellekenners, met name prof. dr. F. Baur (Rijksuniversiteit Gent) was leerling in het Oostendse athe-neum van 1908 tot 1904 en had er ook een kortstondige leeropdracht. Op het terrein van de wetenschappelijke Gezellestudie is zijn verdienste ongemeen belangrijk. Hij had onder meer het leeuwenandeel in de monumentale zogenaamde Jubileumuitgave van Gezelles werk (verschenen tussen 1930 en 1939). Maar in het gezelschap van deze eminente wetenschapper dreigen we even verwijderd te geraken van Gezelles geliefde "kuste van Westvlaanderen", waar de dichter op de "zandhils" de eindeloze verten aanschouwde en waar hij zo graag "het gedruis" hoorde weerklinken op de

duinen, in afwisseling met het "wistlen" van het zand en het joelen van de wind: een geweldig en steeds terugkerend lied!

W. Muylaert

Willy Muylaert

De auteur van deze bijdrage, Willy Muylaert (38) uit Blankenberge, is een gewaardeerd Gezelle-kenner. Hij studeerde bibliotheekwetenschappen te Brussel en is werkzaam als dienst-leider in de Stedelijke Openbare Bibliotheek "De Biekorf" te Brugge. Hij publiceerde boeken en literaire bijdragen in diverse tijdschriften, o.m.: "Guido Gezelle en Brugge" (1980), "Karel De Wolf en zijn Brugse Volk" (1983), "Pieter Joost de Borchgrave (1979)", "De hoorn des overvloeds: 1302 in de Vlaamse letterkunde" (1987), "Gezelle en de H. Arnoldus (1987): "De relatie Gezelle-Carton: een inleiding (1986); "Gezelle en Conscience: enkele raakpunten (1983), "Gezelle sterft niet" (1981); "Sporethematiek in de Zuidnederlandse dichtkunst voor Conscience 'Leeuw van Vlaanderen'" (1977).